

VIII. MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA
„DRUŠTVENE DEVIJACIJE”
BANJA LUKA, 23.-24. 06. 2023.

SVRHA KAŽNJAVANJA I MALOLJETNIČKA DELINKVENCIJA U HRVATSKOJ

Doc. dr. sc. Dijana Gracin
Sveučilište u Zagrebu

PRAVNI OKVIR UREĐENJA MALOLJETNIČKOG KAZNENOG PRAVA

NACIONALNI

- ✓ Zakon o sudovima za mladež
- ✓ Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje
- ✓ KZ, ZKP, Z. O sudovima
- ✓ Pravilnici (o izvršavanju odgojnih mjera...)

MEĐUNARODNI

- ✓ Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (1989.)
- ✓ Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila 1985.)
- ✓ Pravila Ujedinjenih naroda o zaštiti maloljetnika lišenih slobode (JDL pravila, Havanska pravila 1990.)
- ✓ Smjernice Ujedinjenih naroda o prevenciji maloljetničke delinkvencije: (Rijadske smjernice, 1990.)
- ✓ Europska konvencija o pravima djeteta
- ✓ Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci
- ✓ Direktiva (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima

POREDBENI PRIKAZ KAZNENOPRAVNE ODGOVORNOSTI MALOLJETNIKA

Presuda ESLJP od 16. prosinca 1999., T.V. UK, br. 24724/94, paragraf 88 i presuda od 16. prosinca 1999. V.v.UK, br. 24888/94, paragraf 90 iznimno važna za maloljetničko kazneno pravo i sudovanje, jer je ukazala na to da određivanje dobi od 10 godina kao najniže dobi za uspostavljanje kazne odgovornosti nije u suprotnosti sa člankom 3. Europske konvencije o ljudskim pravima, pri čemu je Sud ukazao na činjenicu da između država članica Vijeća Europe ne postoji sporazum da se odredi minimalna dob za uspostavljanje kazne odgovornosti djeteta.

Većina država postavlja višu granicu, a što je i sam Europski sud za ljudska prava kontatirao u svojoj presudi kada se osvrnuo na dobnu granicu kaznene odgovornosti maloljetnika u Europi.

POREDBENI PRIKAZ KAZNENOPRAVNE ODGOVORNOSTI MALOLJETNIKA

DOBNA GRANICA ZA KAZNENU ODGOVORNOST MALOLJETNIKA:

- u Cipru, Irskoj, Švicarskoj i Lihtenštajnu 7 godina,
- u Škotskoj 8 godina,
- u Francuskoj 13 godina,
- u Njemačkoj, Austriji, Italiji i mnogim zemljama Istočne Europe 14 godina
- u skandinavskim zemljama (Švedska, Norveška, Finska, Danska) - 15 godina,
- u Portugalu, Poljskoj i Andori 16 godina
- te 18 godina u Španjolskoj, Belgiji i Luksemburgu

Odbor za prava djeteta UN-a 2007., navodi da bi ipak minimalna dobna granica kaznene odgovornosti trebala biti 12 godina

TKO SU MALOLJETNICI ?

- * Za razliku od Kaznenog zakona koji je bio na snazi do 1. siječnja 2013., novi Kazneni zakon (NN, br. 125/11, 144/12, 56/15 i 61/15. – ispravak) ne upotrebljava više termin "maloljetnik" i "maloljetna osoba", nego izrazom "dijete" definira osobu do 18. godine života (članak 87. stavak 7.).
- * istodobno, članak 7. novoga Kaznenog zakona isključuje primjenu kaznenog zakonodavstva prema djetetu koje u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije navršilo 14 godina života.
- * Zakon o sudovima za mladež (NN, br. 84/11, 143/12, 148/13, 56/15 i 126/19) sadržava i dalje termin "maloljetnik" u njegovu dosadašnjem značenju.
- * **Maloljetni počinitelj kaznenih djela** jest osoba koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela imala navršenih 14 godina, a nije navršila 18 godina života.

TKO SU MALOLJETNICI ?

- * **Mlađi maloljetnik** jest osoba koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršila 14, a nije navršila 16 godina života i koja se ne može kazniti, nego joj se mogu izreći samo odgojne mjere.
- * **Stariji maloljetnik** jest osoba koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršila 16, a nije navršila 18 godina života i kojoj se mogu izreći odgojne mjere, a uz uvjete predviđene Zakonom o sudovima za mladež i maloljetnički zatvor.

TKO SU MALOLJETNICI ?

- * Punoljetni počinitelji kaznenih djela su osobe koje su u trenutku počinjenja kaznenog djela napunile 18 godina.
- * **Mlađa punoljetna osoba** je osoba koja je u trenutku počinjenja kaznenog djela navršila 18 godina, ali još nije napunila 21 godinu, kojoj sud može izreći odgojne mjere koje se sastoje od posebnih obveza, pojačanog nadzora i maloljetničkog zatvora.
- * Ako počinitelj u vrijeme suđenja nije navršio 21 godinu života, sud može izreći odgojnu mjeru upućivanja u disciplinski centar i zavodsku mjeru.
- * Počinitelju koji je u vrijeme suđenja navršio 21 godinu života sud može umjesto maloljetničkog zatvora izreći kaznu zatvora, u granicama koje se primjenjuju za trajanje maloljetničkog zatvora.

KAZNE I DRUGE MJERE ZA MALOLJETNE OSOBE

Maloljetnicima se za počinjena kaznena djela mogu izreći:

**ODGOJNE MJERE,
MALOLJETNIČKI ZATVOR I
SIGURNOSNE MJERE**

KAZNE I DRUGE MJERE ZA MALOLJETNE OSOBE

Svrha je odgojnih mjera da pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće i stručne naobrazbe maloljetnog počinitelja kaznenog djela utječu na njegov odgoj, razvoj cjelokupne ličnosti i jačanje osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela.

Odgojne mjere jesu **mjere upozorenja, mjere pojačanog nadzora i zavodske mjere.**

KAZNE I DRUGE MJERE ZA MALOLJETNE OSOBE

Mjere upozorenja jesu sudski ukor i posebne obveze, a izriču se kad treba utjecati na maloljetnikovu ličnost i ponašanje.

Mjere pojačanog nadzora jesu pojačana briga i nadzor, upućivanje u disciplinski centar te pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi. Izriču se kad za maloljetnikov odgoj i razvoj treba poduzeti trajnije mjere uz odgovarajući stručni nadzor i pomoć, a nije potrebno maloljetnikovo odvajanje od dotadašnje sredine.

Zavodske mjere jesu upućivanje u odgojnu ustanovu, upućivanje u odgojni zavod i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu, a izriču se kad prema maloljetniku treba poduzeti trajnije i intenzivnije odgojne mjere ili mjere liječenja uz njegovo odvajanje od dotadašnje sredine.

Primjenjuju se kao krajnje sredstvo i smiju trajati, u granicama određenima Zakonom o sudovima za mladež, samo onoliko koliko je potrebno da bi se ostvarila svrha odgojnih mjera.

MALOLJETNIČKI ZATVOR

Maloljetnički zatvor jest kazna lišenja slobode s posebnostima u odnosu na uvjete izricanja, trajanje, svrhu i sadržaj kazne.

Maloljetnički zatvor može se izreći za kaznena djela za koja je zakonom propisana kazna zatvora od 3 godine ili dulja kazna, a ne može biti kraća od 6 mjeseci ni dulja od 5 godina. Samo iznimno može biti do 10 godina za kaznena djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili u slučaju stjecaja najmanje dva kaznena djela s propisanom kaznom zatvora duljom od 10 godina.

MALOLJETNIČKI ZATVOR - PRIDRŽAJ

Pridržaj maloljetničkog zatvora – sud može presudom izreći da je maloljetnik kriv za kazneno djelo i istodobno pridržati izricanje kazne maloljetničkog zatvora kad smatra da se izricanjem krivnje i prijetnjom naknadnog izricanja kazne može počinitelja odvratiti od daljnjih kaznenih djela. U tom slučaju sud maloljetniku uz presudu može izreći odgojnu mjeru pojačanog nadzora i jednu ili više posebnih obveza.

SIGURNOSNE MJERE

PREMA MALOLJETNIKU SUD MOŽE UZ ODGOJNU MJERU ILI KAZNU MALOLJETNIČKOG ZATVORA IZREĆI SIGURNOSNE MJERE (JEDNU ILI VIŠE).

Sigurnosne mjere primjenjive na maloljetnike jesu:

- ✓ obvezno psihijatrijsko liječenje, čl. 68. Kaznenog zakona
- ✓ obvezno liječenje od ovisnosti, čl. 69. Kaznenog zakona
- ✓ obvezan psihosocijalni tretman, čl. 70. Kaznenog zakona
- ✓ zabrana upravljanja motornim vozilom, čl. 72. Kaznenog zakona
- ✓ zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja, čl. 73. Kaznenog zakona
- ✓ zabrana pristupa internetu, čl. 75. Kaznenog zakona
- ✓ zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora, čl. 76. Kaznenog zakona.

CILJ I METODE

CILJ ovog istraživanja je pružiti pregled relevantne literature u području kažnjavanja maloljetnih počinitelja te analizirati fenomenologiju kažnjivih ponašanja maloljetnika u Republici Hrvatskoj (2013.-2020.).

METODOLOGIJA - Empirijska analiza temelji se na sekundarnim izvorima, službenim evidencijama policije, državnih odvjetništava, sudova za maloljetnike i Državnog zavoda za statistiku u promatranom razdoblju.

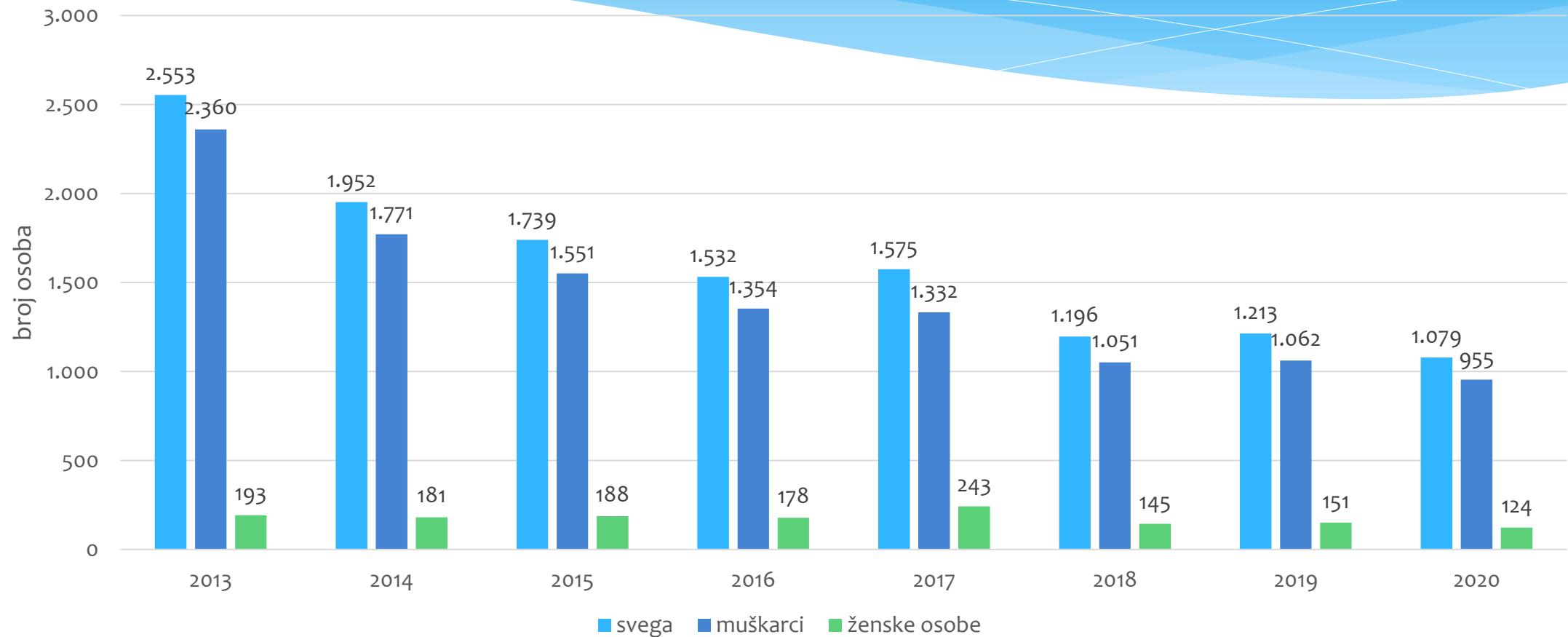
Maloljetni prijestupnici analizirani su u odnosu na spol, dob, obrazovanje, vrstu počinjenih kaznenih djela, prethodne osude, s kim žive, izrečene kazne i druge relevantne kriterije za utvrđivanje trendova i obrazaca kriminala tijekom promatranog razdoblja.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

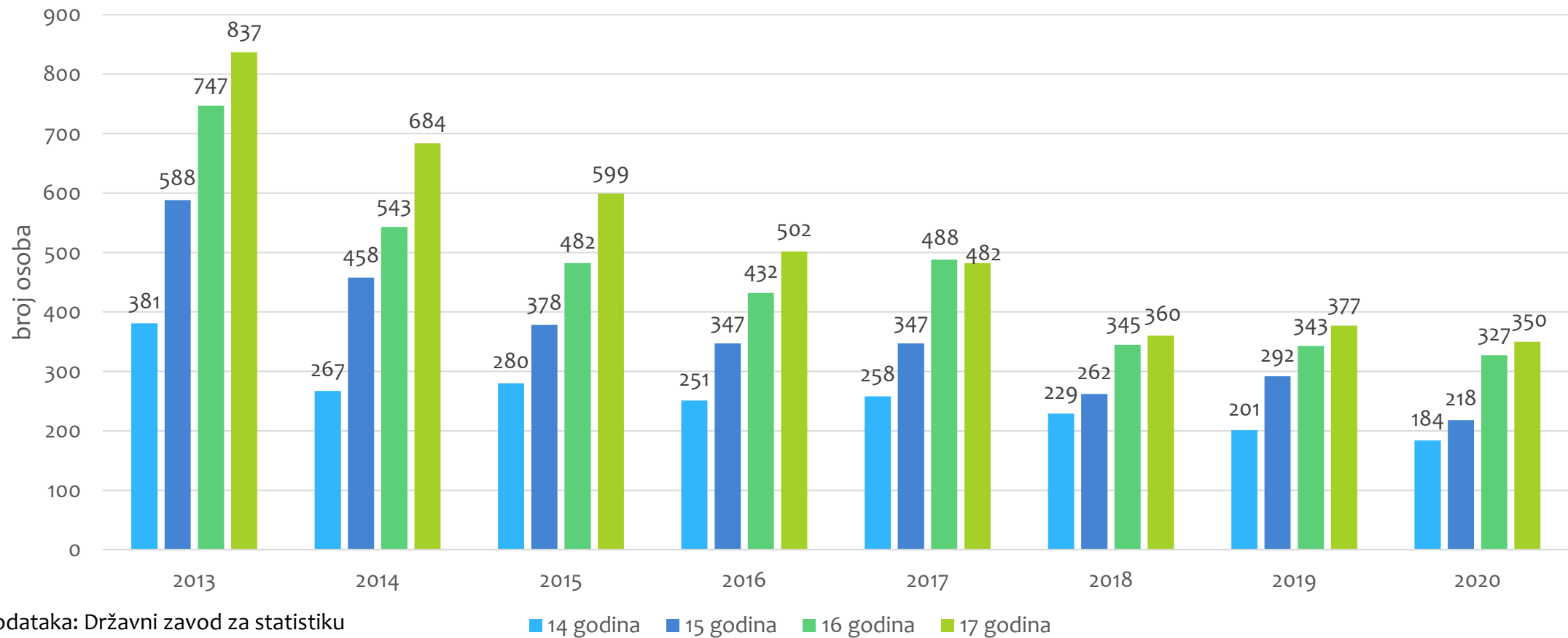
Kontinuirani pad broja prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnih delinkvenata.

Moguća objašnjenja ovog trenda uključuju pojačano poduzimanje mjera primarne prevencije na razini opće populacije, jačanje sekundarne prevencije uvođenjem niza institucionalnih obrazovnih mjera, kao i opće smanjenje broja policijskih prijavi zbog izmjena zakona.

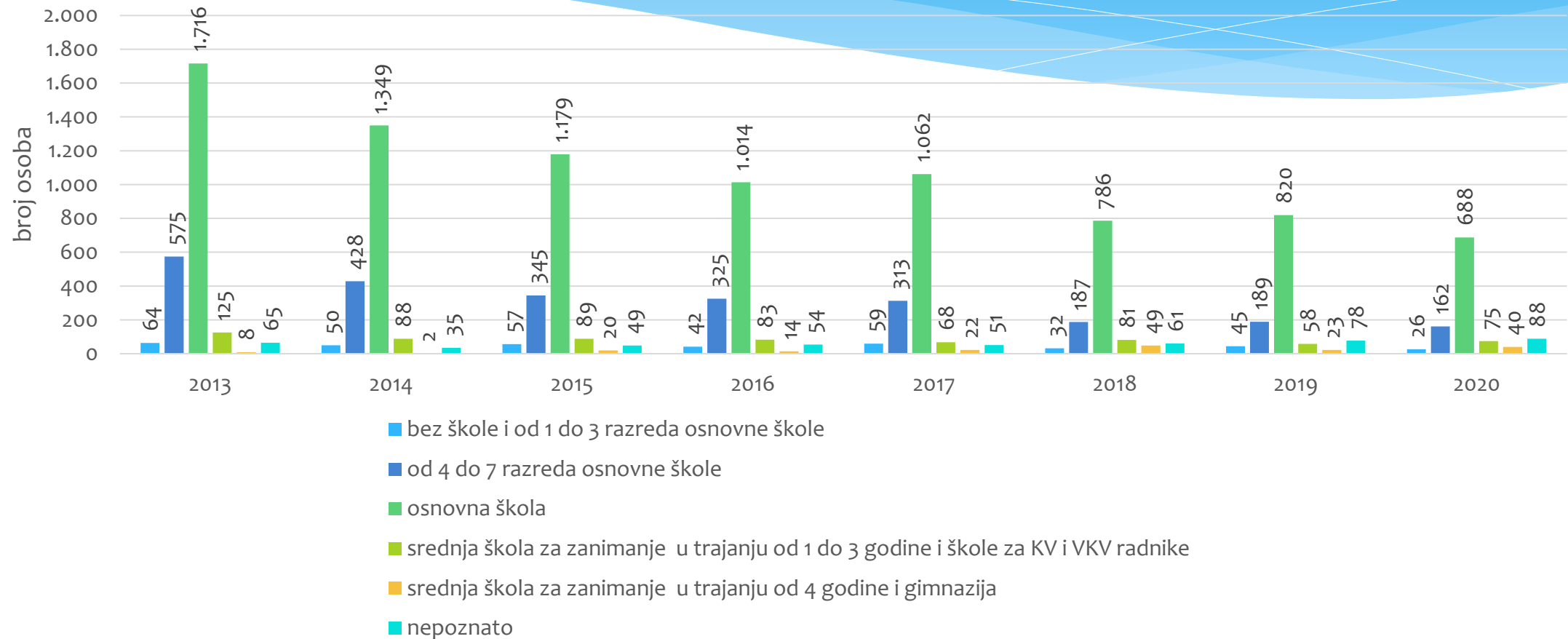
Graf 1 Prijavljene maloljetne osobe prema spolu od 2013. do 2020.

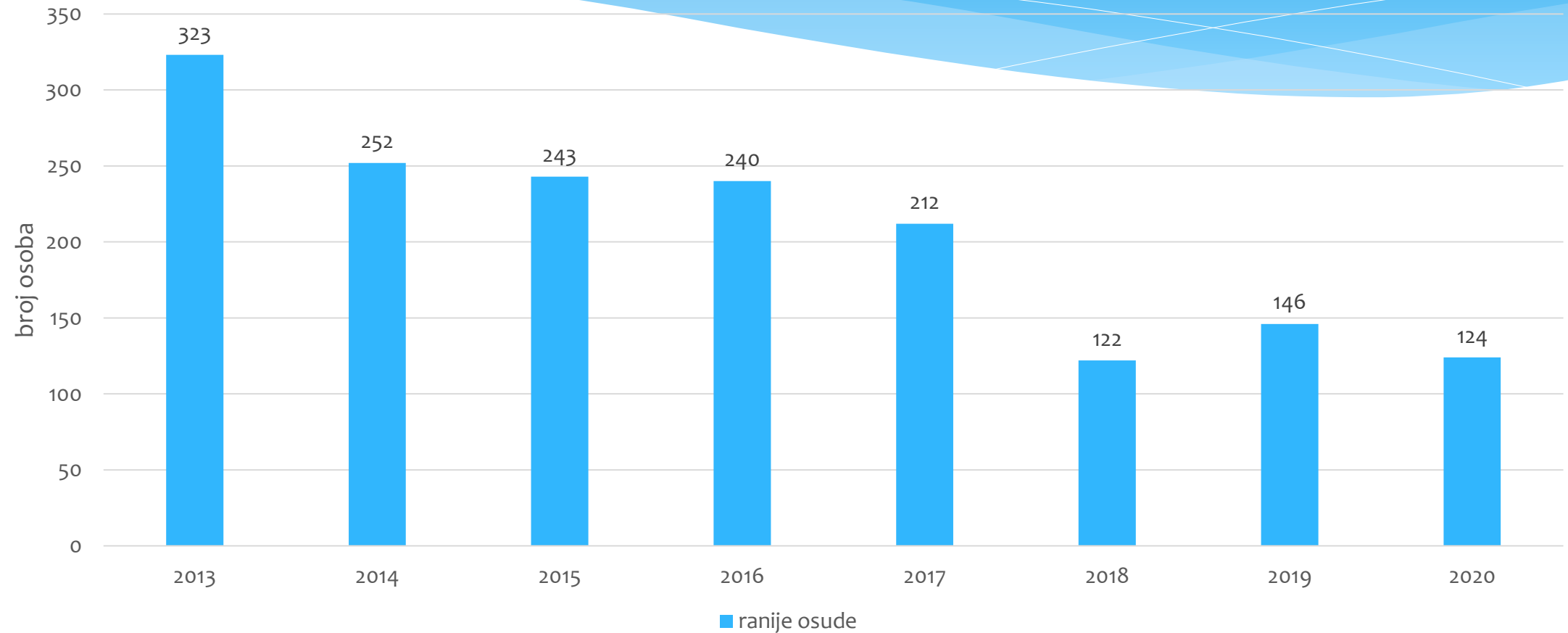
Graf 2 Prijavljene maloljetne osobe prema navršenim godinama života od 2013. do 2020.

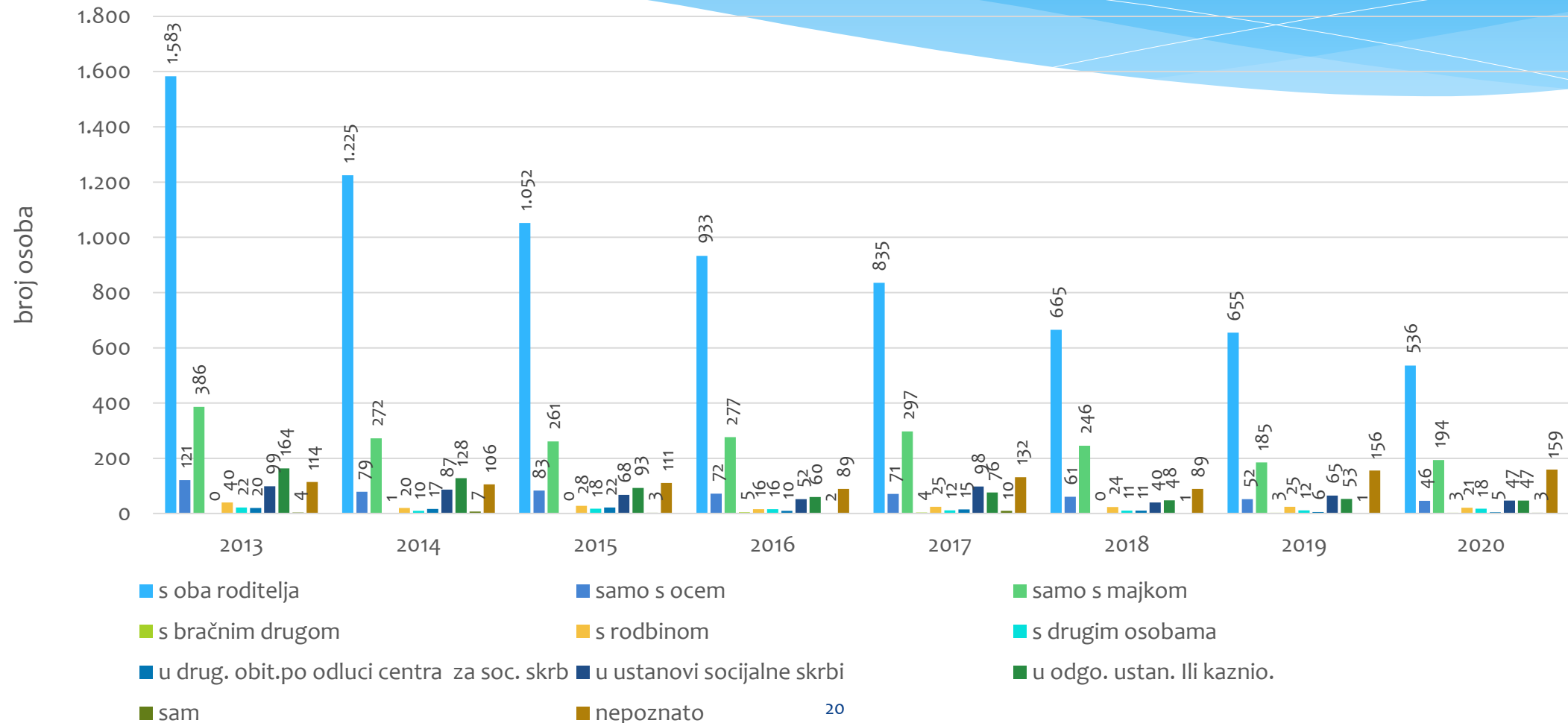
Graf 3 Prijavljene maloljetne osobe prema školskoj spremi od 2013. do 2020.

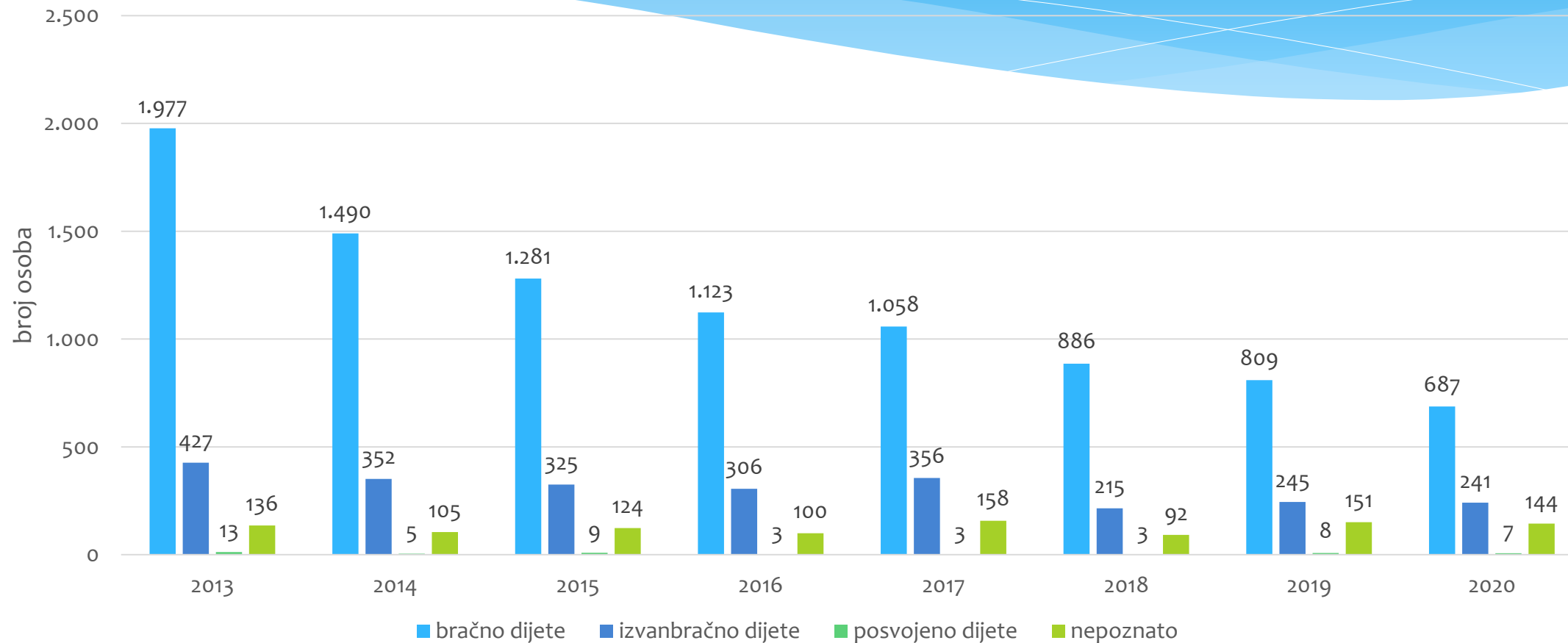
Graf 4 Prijavljene maloljetne osobe prema ranijim osudama od 2013. do 2020.

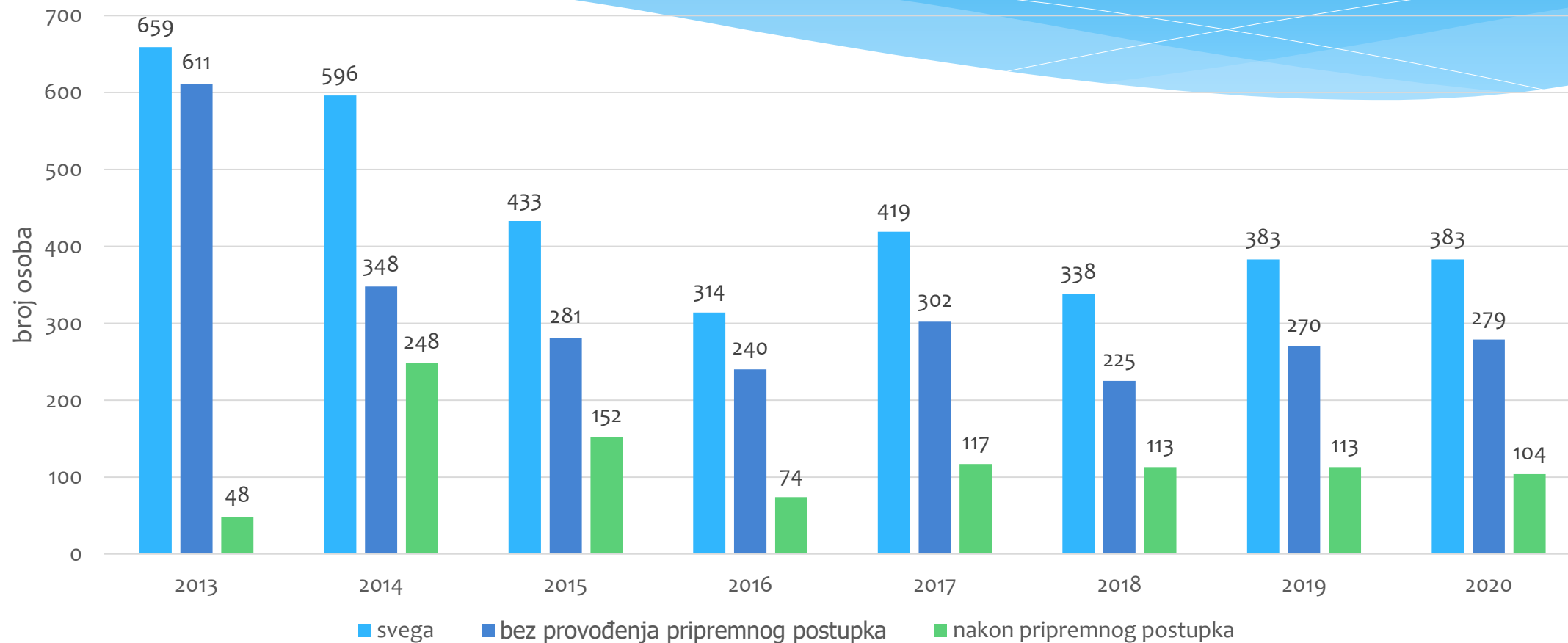
Graf 5 Prijavljene maloljetne osobe prema obiteljskim prilikama (stanovanju maloljetnika) od 2013. do 2020.

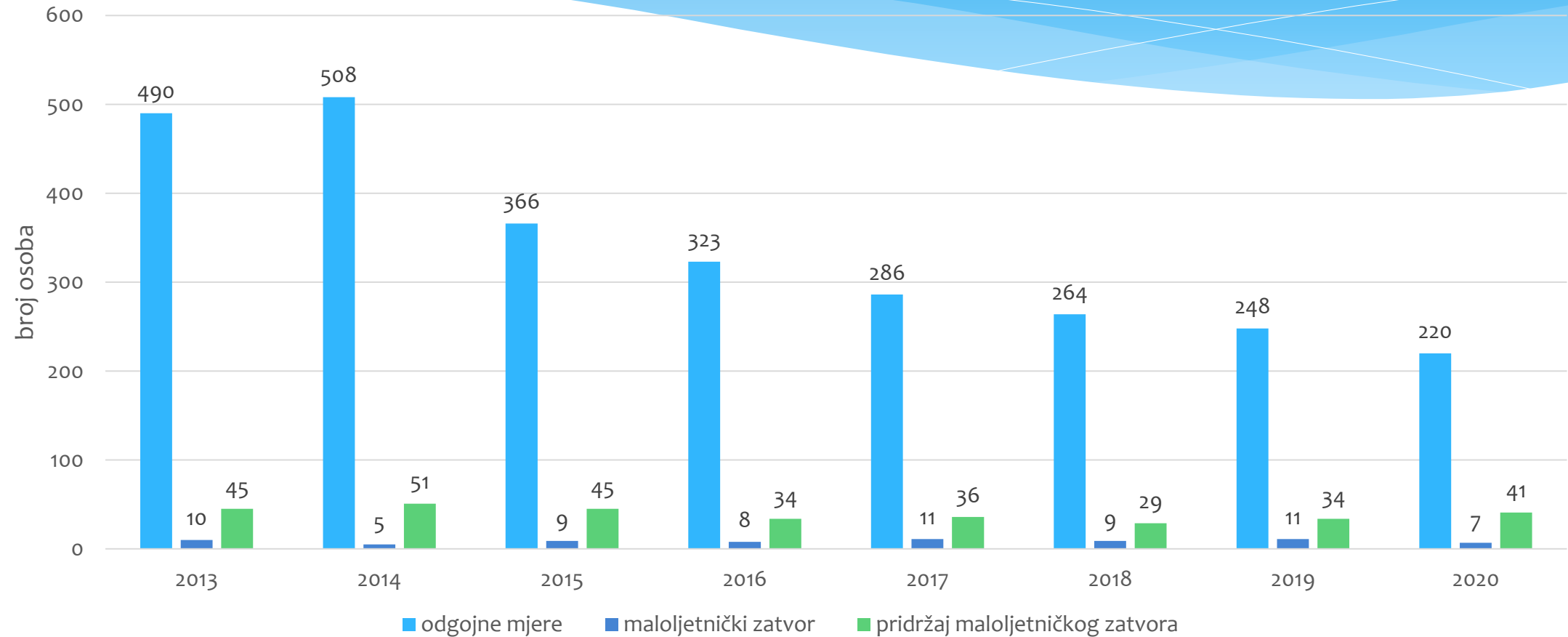
Graf 6 Prijavljene maloljetne osobe prema obiteljskim prilikama (rođenju maloljetnika) od 2013. do 2020.

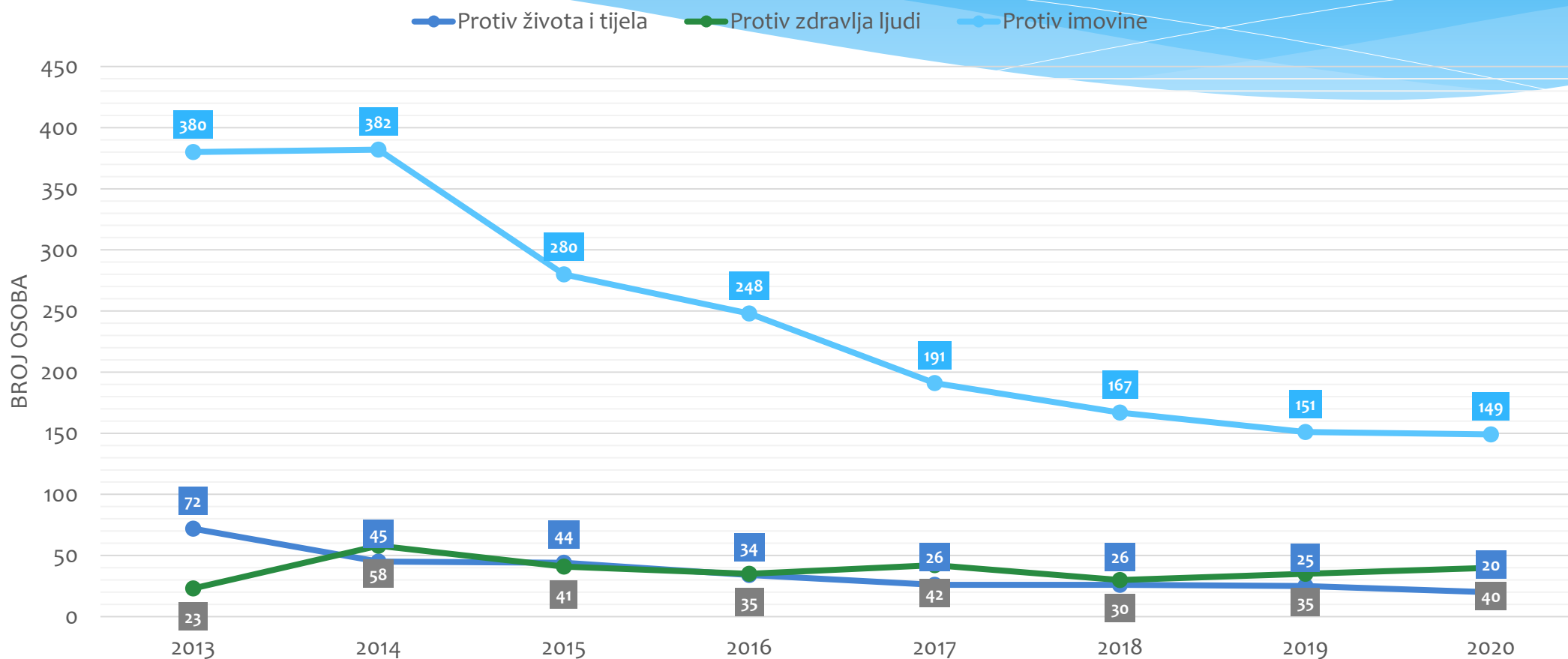
Graf 7 Prijavljene maloljetne osobe prema vrsti odluke (podnesen prijedlog za izricanje kazne ili druge mjere) od 2013. do 2020.

Graf 8 Osuđene maloljetne osobe prema izrečenim kaznama od 2013. do 2020.

Graf 9 Osuđene maloljetne osobe prema tri najčešće grupe kaznenih djela od 2013. do 2020.

ZAKLJUČNO

- ✓ Većina maloljetnih prijestupnika živi s oba roditelja (njih 65%)
- ✓ Visoka razina sukoba među roditeljima ima veći utjecaj na razvoj asocijalnog ponašanja kod djece jer uzrokuje povećanu razinu obiteljske nestabilnosti, teškoća, a povezanost između roditelja i djece je uvelike smanjena.
- ✓ Indikativno je da u prosjeku više od 30% (27-44%) njih živi samo s jednim roditeljem (pretežito majkom – 20%), uglavnom nakon razvoda, ali uključuje i djecu rođenu izvan braka (25-35% njih).

ZAKLJUČNO

- ✓ Teorijski modeli i empirijska istraživanja ukazuju na povezanost obiteljskog okruženja s ranom pojavom problema u ponašanju u djetinjstvu i teških delinkventnih ponašanja tijekom adolescencije.
- ✓ Loš uspjeh u školi i napuštanje škole u ranoj dobi povezani su s maloljetničkom delinkvencijom.

ZAKLJUČNO

- ✓ Kazna je samo krajnja mjera što potvrđuje činjenica da je udio kazne maloljetničkog zatvora svega 2% te se u najvećem broju slučajeva primjenjuje načelo oportuniteta, čime se favorizira primjena odgojnih mjera kao tretman i izbjegavanje negativne stigmatizacije i etiketiranje maloljetnika.
- ✓ Maloljetnički zatvor može se izreći za kaznena djela za koja je zakonom propisana kazna zatvora od 3 godine ili dulja kazna, a ne može biti kraća od 6 mjeseci ni dulja od 5 godina.
- ✓ Samo iznimno može biti izrečena do 10 godina za kaznena djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili u slučaju stjecaja najmanje dva kaznena djela s propisanom kaznom zatvora duljom od 10 godina.

ZAKLJUČNO

- * Radi se o očitom silaznom trendu prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnika, ali i relativno velikom broju odbačenih kaznenih prijava primjenom načela svrhovitosti kao rehabilitacijskog pristupa Državnog odvjetništva prema maloljetnim počiniteljima.
- * Iako mjere upozorenja, odnosno pridržaj maloljetničkog zatvora kao mjera preusmjeravanja, rasterećuje sudove i skraćuje vrijeme od počinjenja kaznenih djela do početka tretmana, istodobno povećanje broja maloljetnih recidivista izaziva zabrinutost, a što ukazuje na to da sadašnji sustav maloljetničkih sankcija ne ispunjava svoju primarnu svrhu kažnjavanja - specijalnu prevenciju.

ZAKLJUČNO

Konačno, ključno je naglasiti
zdravlje mladih kao prioritet.

Hvala na pozornosti!

gdijana39@gmail.com

